



# IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**№5 (2)**



ISSN: 2992-8982 <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

**2026**



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**Bosh muharrir:**  
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.  
2-qism*

**Bosh muharrir o'rinbosari:**  
Karimov Norboy G'aniyevich

**Muharrir:**  
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

### Tahrir hay'ati:

**Salimov Oqil Umrzoqovich**, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich**, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Rae Kvon Chung**, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati  
**Osman Mesten**, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari  
**Axmedov Durbek Kudratillayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Sayfullo Normatovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Kalonov Muxiddin Baxritdinovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Siddiqova Sadoqat G'afforovna**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Xudoyqulov Sadirdin Karimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Maxmudov Nosir**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Samadov Asqarjon Nishonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor  
**Slizovskiy Dimitriy Yegorovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Ikrom Akramovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Hakimov Nazar Hakimovich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Musayeva Shoirazimovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor  
**Ali Konak (Ali Ko'nak)**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)  
**Cham Tat Huei**, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)  
**Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.  
**Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li**, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i  
**Utayev Uktam Choriyevich**, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari  
**Ochilov Farkhod**, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i  
**Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Axmedov Javohir Jamolovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li**, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.  
**Djudi Smetana**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Krissi Lyuis**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Glazova Marina Viktorovna**, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Sevil Piriyeva Karaman**, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li**, TDIU ITI departamenti rahbari  
**Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li**, TDIU katta o'qituvchisi  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.  
**Abdukarimova Dinara Rustamxonovna**, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.  
**Ikramov Murod Akramovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Nazarova Ra'no Rustamovna**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

### Editorial board:

**Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Rae Kwon Chung**, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate  
**Osman Mesten**, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society  
**Akhmedov Durbek Kudratillayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Sayfullo Normatovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Siddikova Sadokat Gafforovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences  
**Khudoykulov Sadirdin Karimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Makhmudov Nosir**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Samadov Askarjon Nishonovich**, Candidate of Economic Sciences, Professor  
**Slizovskiy Dmitriy Yegorovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Ikrom Akramovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Eshtayev Alisher Abduganiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khakimov Nazar Khakimovich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Musayeva Shoira Azimovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor  
**Ali Konak**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)  
**Cham Tat Huei**, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)  
**Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli**, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.  
**Utayev Uktam Choriyevich**, Deputy Prosecutor of Anijan Region  
**Ochilov Farkhod**, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.  
**Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Akhmedov Javokhir Jamolovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences  
**Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor  
**Judi Smetana**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Chrissy Lewis**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Glazova Marina Victorovna**, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Sevil Piriyeva Karaman**, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli**, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE  
**Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli**, Senior lecturer at TSUI  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Ikramov Murod Akramovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Nazarova Ra'no Rustamovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

### Ekspertlar kengashi:

**Berkinov Bazarbay**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Po'latov Baxtiyor Alimovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Rustamov Ilhomiddin**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Hakimov Ziyodulla Ahmadovich**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**G'afurov Doniyor Orifovich**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Fayziyev Oybek Raximovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, katta o'qituvchi  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, mustaqil tadqiqotchi  
**Komilova Nilufar Karshiboyevna**, Geografiya fanlari doktori, professori  
**Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent  
**Zebo Kuldasheva**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

### Board of Experts:

**Berkinov Bazarbay**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Pulatov Bakhtiyor Alimovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Rustamov Ilkomiddin**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Khakimov Ziyodulla Akhmadovich**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics  
**Gafurov Doniyor Orifovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy  
**Fayziyev Oybek Rakhimovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, Senior Lecturer  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, Independent Researcher  
**Komilova Nilufar Karshiboyevna**, Doctor of Geographical Sciences, Professor  
**Umirzokov Jasur Artiqboy ugli**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor  
**Zebo Kuldasheva**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

**Muassis:** "Ma'rifat-print-media" MChJ

**Hamkorlarimiz:** Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

### Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



# MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'NALISHLARI .....	12
<b>Xudoyberdiyev Ulug'bek Axmad o'g'li</b>	
O'ZBEKISTON KOMPANIYALARIDA DIVIDEND SIYOSATI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH .....	16
<b>Shermuxamedov Akmal Komiljonovich</b>	
РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНТЕХА И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА .....	21
<b>Салимова Зиёда Рустамжон қизи</b>	
ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA YO'QOTISHLAR HISOBI UCHUN ISHCHI HISOBVARAQLARI TIZIMINI ISHLAB CHIQUISH .....	27
<b>Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li</b>	
RAQAMLI MUHITDA BANK XIZMATLARINI MASOFADAN KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH .....	32
<b>Azlarova Aziza Axrorovna</b>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATINI SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI .....	36
<b>Soyibova Matluba Ahmedboyevna</b>	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI .....	41
<b>M.O. Yo'ldoshova</b>	
NARXLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYASI SIFATIDA DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISH .....	45
<b>Anvar Deberdiyev</b>	
SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISH YO'LLARI .....	49
<b>Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich</b>	
STARTAP EKOTIZIMLARINI RAG'BATLANTIRISHNING SOLIQ MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: GLOBAL MUAMMOLAR VA HUDUDIIY IMKONIYATLAR .....	55
<b>Ishimova Mohinur Absalomovna</b>	
UMUMIY OVQATLANISH TIZIMIDA B2B MARKETINGINI JORII ETISH. (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) .....	61
<b>Zakirova Gulnoza Quدراتovna, Aliyeva Gulnora Ildarovna</b>	
TIBBIYOT TASHKIOTLARIDA NOMOLIVAVIY AKTIVLAR HISOBI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI .....	67
<b>Iskanov Xoljigit Nurkosimovich</b>	
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH MARKAZIDA ICHKI AUDIT TIZIMINI TASHIL ETISH AMALIYOTI .....	73
<b>Suyunov Yorqin Bekmurodovich, Nazarov Ubaydulla Abdumannapovich</b>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI .....	79
<b>Yuldashev Akmal Kiyomovich</b>	
TOG'-KON KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIM HOLATINI BAHOLASH VA IQTISODIIY SAMARADORLIK ZAXIRALARINI ANIQLASH .....	83
<b>Abirova Nargizabonu</b>	
YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI VA ULARNING MILLIIY RIVOJLANISHI .....	88
<b>Turayev Abduvohid Kuldashevich</b>	



IQTISODIYOTNING INNOVATSION TARAQQIYOTI SHAROITIDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	93
<b>Artiqova O'g'iljon Zafar qizi</b>	
O'ZBEKISTON MILLIY TELERADIOKOMPANIYASI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SEMIR MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI .....	101
<b>Rustamov Zafar</b>	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH TANNARXINI PASAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI .....	107
<b>Metyakubov Azamat Djumanazarovich</b>	
BUXORO ARK ANSAMBLI TURISTIK SIG'IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH .....	111
<b>Sulaymonova Malika Maxmudovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li</b>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПЛАНИРОВАНИЯ, КОНТРОЛЯ И АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ .....	116
<b>Муродов Шавкатжон Фарходович, Зайналов Ж. Р.</b>	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDAGI INVESTITSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI .....	121
<b>Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna</b>	
TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH AMALIYOTIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	127
<b>Melibayev Sodir Adilovich</b>	
TIJORAT BANKLARI RENTABELLIGINI TA'MINLASHDA AKTIVLAR VA REGULYATIV KAPITALNING O'RNI .....	135
<b>Sheraliev Abbos Xolmuminovich</b>	
DIGITAL TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING IN THE NATIONAL ELECTRICITY GRID OF UZBEKISTAN .....	140
<b>Abdumalik A. Djumanov, Mukhlisa M. Gafurova, Tursunmurod R. Sobirov</b>	
VIRTUAL IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MEXANIZMLARI .....	147
<b>Yuldashev Adhamjon Axadjonovich</b>	
O'ZBEKISTON QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINING RIVOJLANISH HOLATI VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI.....	152
<b>Shamsiddinov Ne'matjon Ashurali o'g'li</b>	
ASOSIY VOSITALAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
<b>To'ychiyeva Dilnoza Farxod qizi</b>	
ELEKTRON TIJORAT BOZORIDA RISKLARNI BAHOLASH MASALALARI .....	162
<b>Aripov Ulug'bek Bahodirovich</b>	
UY-JOY BOZORINI IPOTEKA KREDITLASH AMALIYOTI ORQALI INTEGRATSIYA QILISH: O'ZBEKISTON SHAROITIDA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI .....	166
<b>A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi</b>	
HUDUDIY INVESTITSIYA TARKIBINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA DINAMIK TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA) .....	171
<b>Mirzakulova Risolat Musurmankulovna</b>	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI KREDITLASH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH .....	175
<b>Bo'taev O'tkir Eshboevich</b>	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHNING INNOVATSION USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	181
<b>Umarova Malika Nematjanovna</b>	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЗЕЛЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	187
<b>Рахмонов Джамшид Одил угли</b>	



ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА.....	194
<b>Абдусаламова Фарогат Сунатиллаевна</b>	
BANK XIZMATLARI KO'RSATISH MEZONLARINI ANIQLASH VA ULARNI BAHOLASH.....	200
<b>Avazbek Jo'rayev</b>	
BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING IQTISODIY AHAMIYATI .....	207
<b>Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna</b>	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI .....	211
<b>Berdimuratov Kuanishbay Genjebaevich</b>	
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРОЕКТОВ И ПРОГРАММ.....	215
<b>Абдулаттоев Абдухакимжон Абдулхамид угли</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI.....	228
<b>Mohichexra Melikovna Mo'minova</b>	
INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA TAHLILI .....	233
<b>Dilbar Xasanovna Aslanova, Usmanova Zumrad Islamovna</b>	
TA'LIM TIZIMIDA MARKETING YONDASHUVI VA TAMOYILLARINI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI .....	239
<b>Musayeva Shoira Azimovna, Raxmonova Aziza Tolibovna</b>	
MEHMONXONALAR VA OILAVIY MEHMON UYLARI RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI .....	245
<b>Boynazarov Ulug'bek Egamberdiyevich</b>	
HUDUDLARNING TURISTIK SALOHİYATIDAN FOYDALANISH ORQALI ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	250
<b>Daminov Mirvoxid Isroilovich</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MAKROIQTISODIY VA TARMOQ KO'RSATKICHLARI ASOSIDA TAHLIL .....	255
<b>Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich</b>	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING INNOVATSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI .....	264
<b>Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li</b>	
ИССЛЕДОВАНИЕ АКТИВНОСТИ И СТАБИЛЬНОСТИ КАТАЛИЗАТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ГИДРООЧИСТКИ НЕФТЕПРОДУКТОВ И ИХ РОЛЬ В ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ.....	271
<b>Тураев Баходир Тиркашевич, Махманов Дониёр Махманович</b>	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDIY TURIZM BOZORINING MARKETING TAMOYILLARI ASOSIDAGI KOMPLEKS TAHLILI .....	276
<b>Namozov Shahzod Maxmud o'g'li</b>	
INNOVATIVE TRANSFORMATION PROCESSES AND ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FIELD OF AGRICULTURAL SERVICES.....	282
<b>Djurayeva Dilnoza Davronovna, Boltayeva Shakhnoza Bebudovna</b>	
COMPARISON OF HOSPITAL-BASED AND HOME-BASED REHABILITATION AFTER CERVICAL SPINE SURGERY IN UZBEKISTAN .....	290
<b>Shokhrukh Ziyavaddinov</b>	
O'ZBEKISTON AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIYAVIY KOEFFITSIYENTLARI TAHLILI .....	299
<b>Norqulov Mirsaid To'lqin o'g'li</b>	
TIJORAT BANKLARIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI .....	306
<b>Turdiyev Izatulla Ollaqulovich</b>	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA HISOBI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI .....	312
<b>Xoliqulova Yulduz Panji qizi</b>	



ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSIYALARNING O'RNI: XORIJ TAJRIBASI .....	317
<b>Mavlonov Ozod Ulug'bekovich</b>	
QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING XORIJIY DAVLATLAR ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI MAMLAKATIMIZDA QO'LLASH IMKONIYATLARI .....	322
<b>Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi</b>	
BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	330
<b>Boltayev Zokirjon Otanazarovich</b>	
RAQAMLI IQTISODIYOT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TO'LOV QOBILIYATINI TA'MINLASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI.....	334
<b>Adilova Zohida Ikromjonovna</b>	
MOLIYAVIY AKTIVLAR TARKIBIDAGI DEBITORLIK QARZDORLIKLARINI MHXS TALABLARI ASOSIDA BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI .....	339
<b>Umurzakov Dilshodbek Hakimovich</b>	
ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА В УСЛОВИЯХ УДАЛЁННОЙ РАБОТЫ .....	345
<b>Хамидов Далер Дилшодович</b>	
ISMOIL SOMONIY MAQBARASINING TURISTIK SIG'IMINI BAHOLASH: BUXORO TARIXIY MARKAZI MISOLIDA.....	351
<b>Choriyeva Dilovar Tohir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li</b>	
CONSUMER TRUST IN UZBEKISTAN'S E-COMMERCE .....	356
<b>Erkin Shavqiyev Professor, Ulugmurodov Farkhod</b>	
IMPROVING THE FINANCING SYSTEM OF EXPORT ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES.....	362
<b>Karamatdinova Aysawle Parakhatovna</b>	
XORIJIY OLIY TA'LIM MUASSASALARINING RAQAMLI MARKETING VOSITALARI TAHLILI: O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI .....	369
<b>Sharopova Nafosat, Xolmamatov Diyorbek</b>	
SURXONDARYO VILOYATIDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH .....	374
<b>Islomov Bobur Bahodir o'g'li</b>	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARGA AMORTIZATSIYA HISOBLASH USULLARI VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAKOMILLASHTIRISH .....	380
<b>Xasanov Shoxrux Raximjonovich</b>	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA REAL SEKTOR KORXONALARINING ROLI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	385
<b>Sobitova Ra'no Solidjonovna, Babaxadjayev Firdavs Bahodir o'g'li</b>	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEK CONSULTING SERVICES MARKET AND METHODS FOR ASSESSING THE POTENTIAL FOR ATTRACTING INVESTMENTS .....	388
<b>Usmonova Dilfuza Ilkhomovna</b>	
RESPUBLIKAMIZDA UMUMIY OVQATLANISH SOHASI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARDAN FOYDALANISH.....	394
<b>Kalanova Moxigul Baxritdinova</b>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA KORXONA BOSHQARUVINING TASHKILY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI .....	399
<b>Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi, Yoqubov Madaminbek Abdurahim o'g'li</b>	
BALIQCILIK SOHASIDA TADBIRKORLIK MAJMUALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ROSSIYA TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI .....	406
<b>Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich</b>	



RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA CHIQUINDILARNI BOSHQARISH TIZIMINING ZAMONAVIY MODELLARI .....	416
<b>Xasanov Komil Mutalibjanovich</b>	
TOSHKENT VILOYATI QISHLOQ HUDUDLARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLARI: EMPIRIK TAHLIL .....	421
<b>Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi</b>	
METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ADDITIONAL ACTIVITIES IN FARM ENTERPRISES .....	426
<b>Kalimbetov Khaliknazar Kurbanbaevich</b>	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	432
<b>Suyarov Shaxzod Salim o'g'li</b>	
XALQARO MOLIYA TASHKILOTLARIDAN O'ZBEKISTONGA JALB ETILGAN IMTIYOZLI MABLAG'LARNING SAMARADORLIGI .....	438
<b>Turdiyeva Zarnigor Asqar qizi</b>	
NAVOIY VILOYATIDA TURIZM XIZMATLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH.....	442
<b>Turayev Abduvoxid Kuldashevich</b>	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKNI BOSHQARISHNING XORIJIY AMALIYOTI.....	448
<b>Turg'unov Nodirbek Muminjanovich</b>	
KORXONALARDA STRATEGIK REJANI ISHLAB CHIQUISH DARAJALARI VA BOSQICHLARI .....	452
<b>Zaripova Sayohat Zafarovna</b>	
IQLIM O'ZGARISHINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBA.....	457
<b>Ozodxon Mahmudovna Qo'ziboyeva, Anvarbekov Fayzullo Rustamjon o'g'li, Rahmonova Xosiyatxon Fayzullo qizi</b>	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF BANKING SERVICES THROUGH THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA TECHNOLOGIES .....	462
<b>Mamatova Sevara Ilhom kizi</b>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISK MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	470
<b>Toshpulatov Davron Akromovich</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	477
<b>Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna</b>	
YASHIRIN IQTISODIYOTNING RASMIY IQTISODIYOTGA TA'SIRINI BAHOLASH MUAMMOLARI .....	482
<b>Bobojonov Azimjon Akmal o'g'li</b>	
NAVOIY VILOYATI QIZILQUM CHO'LLARIDA XALQARO TURIZMNI TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	486
<b>Turayev Abduvoxid Kuldashevich</b>	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLARI VA ULARNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: TANLANGAN DAVLATLAR VA O'ZBEKISTON MISOLIDA .....	493
<b>Dadabayeva Nigora Muxamatxanovna, Jahongirova Muazzamxon Jahongir qizi</b>	
AUDIT TEKSHIRUVLARIDA AUDIT DALILLARINI YIG'ISH AMALIYOTINI ZAMONAVIY IT TEXNOLOGIYALARDAN VA "MACHINE LEARNING" DAN FOYDALANGAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH ("IPAK YO'LI" AITB MISOLIDA).....	499
<b>Eshqurbonov Bahrom Norsoat o'g'li</b>	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BITIRUVCHILARINING MEHNAT BOZORIGA INTEGRATSIYASI: RAQAMLI KO'NIKMALAR OMILINING ROLI.....	506
<b>Eshbo'riev Umarbek Rashidovich</b>	



# O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIM BITIRUVCHILARINING MEHNAT BOZORIGA INTEGRATSIYASI: RAQAMLI KO‘NIKMALAR OMILINING ROLI

**Eshbo‘riev Umarbek Rashidovich**

Samarqand davlat universiteti

Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrasini mudiri, dotsent

[umarbek.eshburiyev@gmail.com](mailto:umarbek.eshburiyev@gmail.com)

<https://orcid.org/0009-0004-3305-5246>

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada O‘zbekistonda oliy ta‘lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga integratsiyasi jarayonida raqamli ko‘nikmalar omilining o‘rni tizimli ravishda tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiya, iqtisodiyot tarmoqlarining texnologik yangilanishi va mehnat bozori talablarining tez o‘zgarishi sharoitida bitiruvchilarning ishga joylashish natijalari nafaqat formal diplomga, balki amaliy va moslashuvchan kompetensiyalar majmuasiga, xususan, raqamli ko‘nikmalarga tobora ko‘proq bog‘lanib bormoqda. Tadqiqotning asosiy maqsadi oliy ta‘lim tizimi bilan mehnat bozori o‘rtasidagi nomuvofiqlikni raqamli ko‘nikmalar prizmasida baholash, bitiruvchilarning ishga joylashishiga ta‘sir etuvchi omillarni aniqlash hamda O‘zbekiston sharoitiga mos ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda oliy ta‘lim qamrovi kengayib borayotgan bo‘lsa-da, bitiruvchilarning mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyasi uchun zarur bo‘lgan raqamli, kommunikativ va amaliy ko‘nikmalar yetishmasligi sezilarli muammo bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, data savodxonligi, raqamli aloqa, platformaviy mehnat muhiti bilan ishlash, ofis dasturlaridan professional darajada foydalanish, analitik fikrlash va moslashuvchan o‘rganish ko‘nikmalari ishga joylashish ehtimolini oshiruvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot yakunida oliy ta‘lim dasturlarini kompetensiyaga yo‘naltirish, universitet-ish beruvchi hamkorligini kuchaytirish, mikromalaka va qisqa kurslar tizimini joriy etish, karyera markazlari faoliyatini modernizatsiya qilish hamda yoshlar bandligi siyosatida raqamli ko‘nikmalarni markaziy o‘ringa qo‘yish bo‘yicha aniq tavsiyalar ilgari suriladi.

**Kalit so‘zlar:** oliy ta‘lim, bitiruvchilar bandligi, mehnat bozori, raqamli ko‘nikmalar, skills mismatch, yoshlar ishsizligi, O‘zbekiston, raqamli iqtisodiyot, employability.

**Abstract.** This article provides a systematic analysis of the role of digital skills in the process of integrating higher education graduates into the labor market of Uzbekistan. In the context of digital transformation, technological modernization of economic sectors, and rapidly changing labor market requirements, graduates’ employment outcomes increasingly depend not only on formal qualifications but also on a set of practical and adaptive competencies, particularly digital skills.

The main objective of the study is to assess the mismatch between higher education and labor market demands through the lens of digital skills, identify the key factors influencing graduate employability, and develop scientifically grounded policy recommendations tailored to the context of Uzbekistan.

The findings indicate that despite the expansion of higher education in Uzbekistan, the lack of digital, communicative, and practical skills remains a significant barrier to successful labor market integration. In particular, data literacy, digital communication, ability to work within platform-based labor environments, professional use of office software, analytical thinking, and adaptive learning skills emerge as key determinants of employability.

The study concludes with specific recommendations, including aligning higher education curricula with competency-based approaches, strengthening university-employer collaboration, introducing micro-credentials and short-term training programs, modernizing career services, and prioritizing digital skills within youth employment policies.

**Key words:** higher education, graduate employment, labor market, digital skills, skills mismatch, youth unemployment, Uzbekistan, digital economy, employability.



**Аннотация.** В данной статье системно анализируется роль цифровых навыков в процессе интеграции выпускников высших учебных заведений Узбекистана на рынок труда. В условиях цифровой трансформации, технологического обновления отраслей экономики и стремительного изменения требований рынка труда результаты трудоустройства выпускников всё в большей степени зависят не только от наличия формального диплома, но и от совокупности практических и адаптивных компетенций, в частности цифровых навыков.

Основной целью исследования является оценка несоответствия между системой высшего образования и требованиями рынка труда через призму цифровых навыков, выявление факторов, влияющих на трудоустройство выпускников, а также разработка научно обоснованных практических рекомендаций, адаптированных к условиям Узбекистана.

Результаты показывают, что, несмотря на расширение охвата высшего образования в Узбекистане, недостаток цифровых, коммуникативных и практических навыков остаётся значимой проблемой для успешной интеграции выпускников на рынок труда. В частности, навыки работы с данными, цифровой коммуникации, взаимодействия с платформенной занятостью, профессионального использования офисных программ, аналитического мышления и адаптивного обучения выступают ключевыми факторами, повышающими вероятность трудоустройства.

В заключении предлагаются конкретные рекомендации, включая ориентацию образовательных программ на компетенции, усиление сотрудничества между университетами и работодателями, внедрение системы микроквалификаций и краткосрочных курсов, модернизацию деятельности карьерных центров, а также придание цифровым навыкам центральной роли в политике занятости молодёжи.

**Ключевые слова:** высшее образование, занятость выпускников, рынок труда, цифровые навыки, несоответствие навыков, молодёжная безработица, Узбекистан, цифровая экономика, трудоустраиваемость.

## KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekistonda iqtisodiy islohotlar, mehnat bozorini modernizatsiya qilish va oliy ta'lim qamrovini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar sezilarli darajada faollashdi. Oliy ta'lim muassasalari sonining ko'payishi, qabul kvotalarining kengayishi, nodavlat va xorijiy universitetlar filiallarining faoliyati, shuningdek, raqamli iqtisodiyotga o'tish bilan bog'liq yangi siyosiy ustuvorliklar natijasida bitiruvchilar soni ham ortib bormoqda. Biroq oliy ma'lumotli yoshlarning mehnat bozoriga sifatli integratsiyasi masalasi hal etilgan emas. Diplomga ega bo'lishning o'zi endilikda barqaror ish topish uchun yetarli shart bo'lmay qolmoqda. Ish beruvchilar tobora ko'proq amaliy tajriba, moslashuvchan fikrlash, jamoada ishlash va, eng muhimi, raqamli ko'nikmalarni talab qilmoqda [1].

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, logistika, bank-moliya, ta'lim, sog'liqni saqlash, davlat boshqaruvi va kreativ industriyalar singari tarmoqlarda mehnat jarayonlari raqamlashtirilmoqda. Bu esa bitiruvchilardan faqat oddiy kompyuter savodxonligini emas, balki murakkabroq raqamli kompetensiyalarni ham talab etadi. Masalan, ma'lumotlarni tahlil qilish, elektron platformalarda ishlash, onlayn hamkorlik vositalaridan foydalanish, kiberxavfsizlik asoslarini tushunish, sun'iy intellekt bilan bog'liq vositalardan unumli foydalanish, raqamli kontent yaratish va kasbiy vazifalarni texnologiya yordamida optimallashtira olish qobiliyati mehnat bozorida ustunlik manbaiga aylanmoqda. Shu sababli oliy ta'lim bitiruvchilarining ishga joylashishi masalasini raqamli ko'nikmalar omili bilan bog'liq holda ko'rib chiqish nafaqat ilmiy, balki siyosiy-amaliy jihatdan ham dolzarb hisoblanadi.

O'zbekistonda yoshlar demografik jihatdan katta qatlamni tashkil etadi. Demografik dividenddan samarali foydalanish uchun yoshlar, ayniqsa, oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga samarali integratsiyasi zarur. Aks holda, ta'limga qilingan investitsiyalar kutilgan ijtimoiy-iqtisodiy natijani bermaydi, yoshlar ishsizligi yoki to'liq band bo'lmaslik kuchayadi, malaka va ish o'rni talablari o'rtasidagi tafovut chuqurlashadi. Ayniqsa, "skills mismatch", ya'ni ta'lim tizimida shakllangan ko'nikmalar bilan ish beruvchilar kutayotgan kompetensiyalar o'rtasidagi nomuvofiqlik muammosi rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun jiddiy xavf sifatida qaralmoqda [2].

Mazkur maqolaning dolzarbligi uchta asosiy holat bilan belgilanadi. Birinchidan, O'zbekistonda oliy ta'lim qamrovi tez kengayayotgan bir paytda bitiruvchilarning bandlik natijalari bir xil emas va tarmoqlar bo'yicha keskin farqlanadi. Ikkinchidan, iqtisodiyotning raqamlashtirilishi natijasida kasblar tarkibi va ish o'rinlariga qo'yiladigan talablar o'zgarib, umumiy oliy ta'lim kompetensiyalariga qo'shimcha ravishda raqamli savodxonlik va ilg'or raqamli ko'nikmalar strategik ahamiyat kasb etmoqda. Uchinchidan, O'zbekiston sharoitida aynan raqamli ko'nikmalar omilining bitiruvchilar bandligiga ta'sirini tahlil qiluvchi kompleks, akademik va amaliy yo'naltirilgan tadqiqotlar hali yetarli darajada shakllanmagan [3].

Tadqiqotning asosiy maqsadi — O'zbekistonda oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga integratsiyasi jarayonida raqamli ko'nikmalarining rolini aniqlash, mehnat bozori talablarining o'zgarishi bilan oliy ta'lim



natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni baholash hamda oliy ta'lim siyosati uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Shu maqsaddan kelib chiqib, maqolada quyidagi tadqiqot savollari qo'yiladi:

1. O'zbekistonda oliy ta'lim bitiruvchilarining ishga joylashishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar qaysilar?
2. Raqamli ko'nikmalarning qaysi turlari mehnat bozorida eng yuqori ahamiyatga ega?
3. Oliy ta'lim dasturlari bilan ish beruvchilar talablari o'rtasidagi nomuvofiqlik qanday shakllanmoqda?
4. Yoshlar ishsizligi va bitiruvchilarning bandlik muammolarida raqamli ko'nikmalar yetishmasligining ulushi qanday?
5. Raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi kasblar va ish formatlari oliy ta'lim tizimidan qanday yangilanishlarni talab qiladi?

Mazkur savollarga javob topish uchun quyidagi gipotezalar ilgari suriladi:

- H1: Raqamli ko'nikmalar darajasi yuqori bo'lgan bitiruvchilarning ishga joylashish ehtimoli boshqalarga nisbatan yuqoriroq.
- H2: Umumiy oliy ta'lim diplomi ishga joylashish uchun muhim bo'lsa-da, amaliy raqamli kompetensiyalar va stajirovka tajribasi bandlik natijalariga kuchliroq ta'sir ko'rsatadi.
- H3: Oliy ta'lim dasturlaridagi o'quv mazmuni va mehnat bozori talablarining yangilanish sur'ati o'rtasidagi tafavut skills mismatch muammosini kuchaytiradi.
- H4: Raqamli iqtisodiyot rivojlangan sari bitiruvchilarga bo'lgan talab faqat IT mutaxassisliklari bilan cheklanmay, barcha yo'nalishlarda kamida bazaviy va o'rta darajadagi raqamli ko'nikmalarni talab etadi.
- H5: O'zbekiston sharoitida mintaqaviy tengsizlik, universitet infratuzilmasi sifati va ish beruvchilar bilan amaliy hamkorlik darajasi raqamli ko'nikmalarning shakllanishiga va natijada bandlikka sezilarli ta'sir qiladi.

Maqolaning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga integratsiyasi masalasi an'anaviy "ta'lim-bandlik" munosabati doirasidan kengroq ko'rib chiqilib, raqamli ko'nikmalar markaziy tushuntiruvchi omil sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekiston kontekstida yangi kasblar, platformaviy bandlik, masofaviy ish va raqamlashtirilgan ish jarayonlari bilan bog'liq mehnat bozori tendensiyalarining oliy ta'lim siyosatiga ta'siri yoritiladi [4].

## MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga integratsiyasi bo'yicha ilmiy adabiyotlar odatda uch asosiy nazariy yo'nalishda rivojlangan: inson kapitali nazariyasi, signal nazariyasi va malaka-moslik yondashuvi. Inson kapitali nazariyasiga ko'ra, ta'lim mehnat unumdorligini oshiradi va natijada ish haqi hamda bandlik ehtimolini kuchaytiradi. Biroq zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'limning bandlikka ta'siri faqat diplom yillari bilan emas, balki o'zlashtirilgan kompetensiyalar sifati bilan belgilanadi. Signal nazariyasi esa diplomni ish beruvchilar uchun qobiliyat va intizomning belgisiga aylantiradi, lekin raqamli iqtisodiyotda ish beruvchilar real ko'nikmalarni tezroq tekshira oladigan sharoitda bu signalning o'zi yetarli bo'lmasligi mumkin. Malaka-moslik yondashuvi esa bitiruvchining bilim va ko'nikmalari bilan ish o'rni talablari o'rtasidagi muvofiqlikka urg'u beradi.

So'nggi o'n yillikda mehnat bozori tadqiqotlarida "employability" tushunchasi kengayib, u nafaqat ish topish qobiliyati, balki uni saqlab qolish, kasbiy moslashish va yangi vazifalarni o'zlashtirish salohiyatini ham qamrab oladigan ko'p o'lchovli kategoriya sifatida talqin qilinmoqda. Bu yondashuvga ko'ra, bitiruvchilarning muvaffaqiyati faqat akademik tayyorgarlik bilan emas, balki transversal ko'nikmalar, raqamli savodxonlik, ijtimoiy kapital, amaliy tajriba va karyera boshqaruvi kompetensiyalari bilan ham belgilanadi [6].

Raqamli ko'nikmalar tushunchasi va turlari

Raqamli ko'nikmalarni tavsiflashda turli xalqaro tashkilotlar va tadqiqotchilar ko'p qatlamli yondashuvdan foydalanadi. UNESCO, OECD va Yevropa Komissiyasi hujjatlarida ular odatda uch darajada talqin qilinadi: bazaviy, o'rta va ilg'or ko'nikmalar. Bazaviy raqamli ko'nikmalar kompyuter va mobil qurilmalarni ishlatish, internetdan foydalanish, elektron pochta, matn muharrirlari va oddiy onlayn operatsiyalarni bajarishni qamrab oladi. O'rta darajadagi ko'nikmalar ma'lumotlarni tahlil qilish, raqamli hamkorlik vositalari bilan ishlash, muammolarni raqamli vositalar yordamida hal qilish, ma'lumotlar bazalari va vizualizatsiya elementlaridan foydalanish kabi kompetensiyalarni o'z ichiga oladi. Ilg'or ko'nikmalar esa dasturlash, ma'lumotlar fani, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, kibernetika, bulutli texnologiyalar va raqamli mahsulot yaratish bilan bog'liq.

OECD tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, raqamli ko'nikmalar endilikda faqat IT sohasiga xos talab emas; ular deyarli barcha tarmoqlarda umumiy mehnat kompetensiyasiga aylanib bormoqda. Jahon iqtisodiy forumi ham kelgusi yillarda mehnat bozori uchun eng muhim ko'nikmalar qatorida analitik fikrlash, texnologik savodxonlik, moslashuvchanlik, kompleks muammoni hal qilish va o'zini o'zi rivojlantirish kabi kompetensiyalarni sanab o'tadi. Bu esa raqamli ko'nikmalarni tor texnik bilim emas, balki keng kasbiy funktsionallik sifatida ko'rishni talab qiladi [7].



### Skills mismatch muammosi

Skills mismatch — bu xodimlarning ko'nikma va malakasi bilan ish o'rni talablari o'rtasidagi nomuvofiqlikni anglatadi. U vertikal shaklda (ortiqcha yoki yetarli bo'lmagan malaka) va gorizontal shaklda (o'qigan yo'nalish bilan bajarilayotgan ishning mos kelmasligi) namoyon bo'ladi. Raqamli iqtisodiyot davrida ushbu muammo yangi shaklga ega bo'lib, "raqamli mismatch" ko'rinishida ham yuzaga chiqmoqda: ya'ni diplom mavjud, biroq raqamli ish muhitida samarali ishlash uchun zarur ko'nikmalar yetarli emas.

ILO va OECD ma'lumotlariga ko'ra, yoshlar orasidagi ishsizlik va norasmiy bandlikning muhim sabablaridan biri ta'lim natijalari bilan real ish beruvchi talablari o'rtasidagi farqdir. Rivojlanayotgan mamlakatlarda bu tafovut odatda o'quv dasturlarining sust yangilanishi, amaliyot bazasining zaifligi, universitet-ish beruvchi aloqalarining formalligi va karyera yo'naltirish tizimlarining past samaradorligi bilan izohlanadi.

### Bitiruvchilar bandligida raqamli ko'nikmalarning roli

Empirik tadqiqotlar raqamli ko'nikmalar bilan bandlik o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. Masalan, van Laar va hammualliflar raqamli ko'nikmalarni axborotni boshqarish, aloqa, hamkorlik, kreativlik, tanqidiy fikrlash va muammoni hal qilish bilan bog'liq kompleks kompetensiyalar sifatida ko'rib, ularning zamonaviy ish faoliyatida hal qiluvchi ahamiyatini asoslaydi. Gallardo-Echenique va boshqalar ta'limdan mehnat bozoriga o'tishda raqamli kompetensiyalar bitiruvchining "employability capital"ini kuchaytirishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, raqamli ko'nikmalarning ta'siri tarmoqlar va hududlar bo'yicha turlicha namoyon bo'lishi mumkin.

Ayrim tadqiqotlar bitiruvchilarning ishga joylashishida soft skills va digital skills bir-birini to'ldirishini ta'kidlaydi. Masalan, onlayn jamoada ishlash uchun nafaqat texnik vositalarni bilish, balki yozma aloqa, vaqtni boshqarish, masofaviy muvofiqlashtirish va mas'uliyat kabi ko'nikmalar ham zarur. Demak, raqamli ko'nikmalarni izolyatsiyalangan texnik blok emas, balki integrallashgan kompetensiyalar majmuasi sifatida tushunish lozim [8].

### Yoshlar ishsizligi va mehnat bozoriga o'tish masalasi

Yoshlarning ta'limdan ishga o'tish davri iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan eng nozik bosqichlardan biridir. ILOning global hisobotlarida yoshlar ishsizligi, NEET (ta'limda, bandlikda va kasbiy tayyorgarlikda bo'lmagan yoshlar) ko'rsatkichi hamda beqaror ishga joylashish holatlari uzoq muddatli mehnat bozori tengsizliklarini kuchaytirishi qayd etiladi. O'zbekiston singari yoshlar ulushi katta mamlakatlarda bu masala yanada dolzarbdir. Agar bitiruvchi diplom olgach uzoq vaqt ish topa olmasa yoki malakasiga mos bo'lmagan ishda ishlasa, uning inson kapitali qiymati pasayadi, daromad trayektoriyasi susayadi va mehnat bozorida kelajak imkoniyatlari cheklanadi.

Markaziy Osiyo va boshqa o'xshash iqtisodiyotlar bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlar bandligi masalasi faqat ish o'rinlari soni bilan bog'liq emas; ish o'rni sifati, mehnat unumdorligi, hududiy nomutanosiblik, gender tafovutlari va transport-infratuzilma omillari ham muhim rol o'ynaydi. Raqamli platformalar, freelancing, masofaviy ish va gig iqtisodiyoti yoshlar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda, biroq bunday imkoniyatlardan foydalanish uchun ham raqamli ko'nikmalar muhim shart bo'lib qolmoqda [9].

### Oliy ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi institutsional aloqalar

Zamonaviy adabiyotlarda universitetlarning "uchinchi missiyasi" — ya'ni iqtisodiyot va jamiyat bilan faol hamkorlik qilish funksiyasi alohida urg'u bilan o'rganiladi. Bu yondashuvga ko'ra, universitetlar nafaqat bilim beruvchi, balki innovatsiya va bandlik ekotizimining faol ishtirokchisiga aylanishi kerak. Bitiruvchilarning bandlik natijalari ko'p jihatdan ta'lim muassasasining ish beruvchilar bilan hamkorlik darajasi, stajirovka tizimi, dual ta'lim elementlari, alumni tarmog'i va karyera xizmatlariga bog'liq.

O'zbekiston kontekstida oliy ta'limni isloh qilishga qaratilgan siyosat hujjatlarida mehnat bozori bilan integratsiya, amaliyot bazasini kuchaytirish, raqamli ta'lim resurslarini kengaytirish va kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvni rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Biroq ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, normativ maqsadlarning amaliy natijaga aylanishi uchun o'quv rejalarini, baholash tizimi va o'qituvchi kompetensiyalari ham yangilanishi kerak [10].

### O'zbekiston bo'yicha mavjud tadqiqotlar va bo'shliqlar

O'zbekistonda mehnat bozori, yoshlar bandligi va oliy ta'lim sifati bo'yicha qator siyosiy hisobotlar, milliy statistik sharhlar va tahliliy materiallar mavjud. Ularda yoshlar ishsizligi, bitiruvchilarning ishga joylashishi, hududlar bo'yicha bandlik tafovutlari va tarmoq kesimidagi ehtiyojlar qisman yoritilgan. Aslida esa raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodchi, pedagog, yurist, menejer, jurnalist, agronom, logist, bank xodimi va davlat xizmatchisidan ham raqamli muhitda ishlash kompetensiyalari talab etiladi.

Shunday qilib, adabiyotlar sharhi ikki muhim xulosani beradi. Birinchidan, global ilmiy manbalarda raqamli ko'nikmalar bitiruvchilarning employability ko'rsatkichini oshiruvchi asosiy determinantlardan biri sifatida qaralmoqda. Ikkinchidan, O'zbekiston sharoitida bu masalani bitiruvchilar bandligi, skills mismatch, yangi



kasblar va institutsional islohotlar bilan bog'liq holda kompleks tahlil qiluvchi tadqiqotlarga ehtiyoj yuqori. Mazkur maqola aynan shu bo'shliqni qisman to'ldirishga qaratilgan [11].

Mazkur tadqiqot aralash metodologik yondashuvga tayandi. Tadqiqotning empirik qismi real statistik tendensiyalarni hisobga olgan holda model asosidagi analitik konstruktsiya sifatida ishlab chiqildi. Bunda uch bosqichli metodologik mantiq qo'llanildi: birinchidan, ikkilamchi manbalar va statistik ma'lumotlar asosida muammoning makroiqtisodiy konteksti ochib berildi; ikkinchidan, bitiruvchilarning ishga joylashishiga ta'sir etuvchi omillarni ifodalovchi konseptual model tuzildi; uchinchidan, ushbu modelni son jihatdan ifodalash uchun shartli regressiya tahlili va ssenariyli baholashdan foydalanildi.

Tadqiqot dizayni

Tadqiqotning markaziy g'oyasi shundan iboratki, bitiruvchining mehnat bozoriga integratsiyasi ko'p omilli jarayon bo'lib, unda quyidagi determinantlar o'zaro ta'sirlashadi:

- shaxsiy kapital: akademik natijalar, raqamli ko'nikmalar, til bilish, soft skills;
- institutsional omillar: universitet sifati, amaliyot va stajirovka, karyera xizmatlari;
- mehnat bozori omillari: tarmoq talabi, hududiy ish o'rinlari, ish haqi signallari;
- ijtimoiy-iqtisodiy omillar: yashash hududi, ijtimoiy tarmoq, gender, oilaviy resurslar.

Shu asosda quyidagi bog'liqlik faraz qilindi: raqamli ko'nikmalar darajasi oshgani sari bitiruvchining ishga joylashish ehtimoli ortadi, ayniqsa bu ta'sir amaliy tajriba va ish beruvchi bilan aloqa mavjud bo'lgan hollarda kuchayadi.

Ma'lumotlar bazasi va o'zgaruvchilar

Tadqiqotda quyidagi manbalardan foydalanildi:

1. O'zbekistonning rasmiy statistik sharhlari va bandlikka oid ochiq ma'lumotlari.
2. Xalqaro tashkilotlar — ILO, World Bank, OECD, UNESCO, WEF hisobotlari.
3. 2016–2025-yillarda nashr etilgan ilmiy maqolalar va analitik ishlanmalar.
4. Model asosidagi sintetik mikroma'lumotlar to'plami.

Sintetik mikroma'lumotlar 1200 nafar shartli bitiruvchi kesimida tuzildi. Bunday yondashuv real mikroso'rov ma'lumotlari to'liq ochiq mavjud bo'lmagan sharoitda ilmiy modellash va tushuntiruvchi tahlil uchun qo'llanadi. Namuna tuzilmasi O'zbekiston sharoitiga mos ravishda quyidagi belgilar bo'yicha balanslashtirildi: jins, hudud (Toshkent shahri, viloyat markazi, tuman/qishloq), ta'lim yo'nalishi (STEM, iqtisodiyot va boshqaruv, pedagogika, gumanitar yo'nalishlar), universitet turi (davlat/nodavlat/xorijiy filial), amaliyot tajribasi, raqamli ko'nikmalar indeksi.

Bog'liq o'zgaruvchi:

• Employment — bitiruvchining 6 oy ichida rasmiy yoki yarim rasmiy ishga joylashganligi (1 = ha, 0 = yo'q).

Asosiy mustaqil o'zgaruvchilar:

• Digital Skills Index (DSI) — 0 dan 100 gacha indeks. U besh subkomponent asosida shakllantirildi: bazaviy ofis dasturlari, onlayn hamkorlik, ma'lumotlar bilan ishlash, raqamli muammolarni hal qilish, sohaviy dasturlardan foydalanish.

- Internship — stajirovka yoki amaliyot tajribasi mavjudligi.
- GPA proxy — akademik natijalarni ifodalovchi shkalali ko'rsatkich.
- English/Foreign language — chet tilini amaliy darajada bilish.
- Urban — yirik shahar hududida yashash.
- Field\_STEM — STEM yo'nalishida tahsil olganlik.
- Career support — universitet karyera markazi yoki ish beruvchilar yarmarkalaridan foydalanganlik.

Raqamli ko'nikmalar indeksini shakllantirish

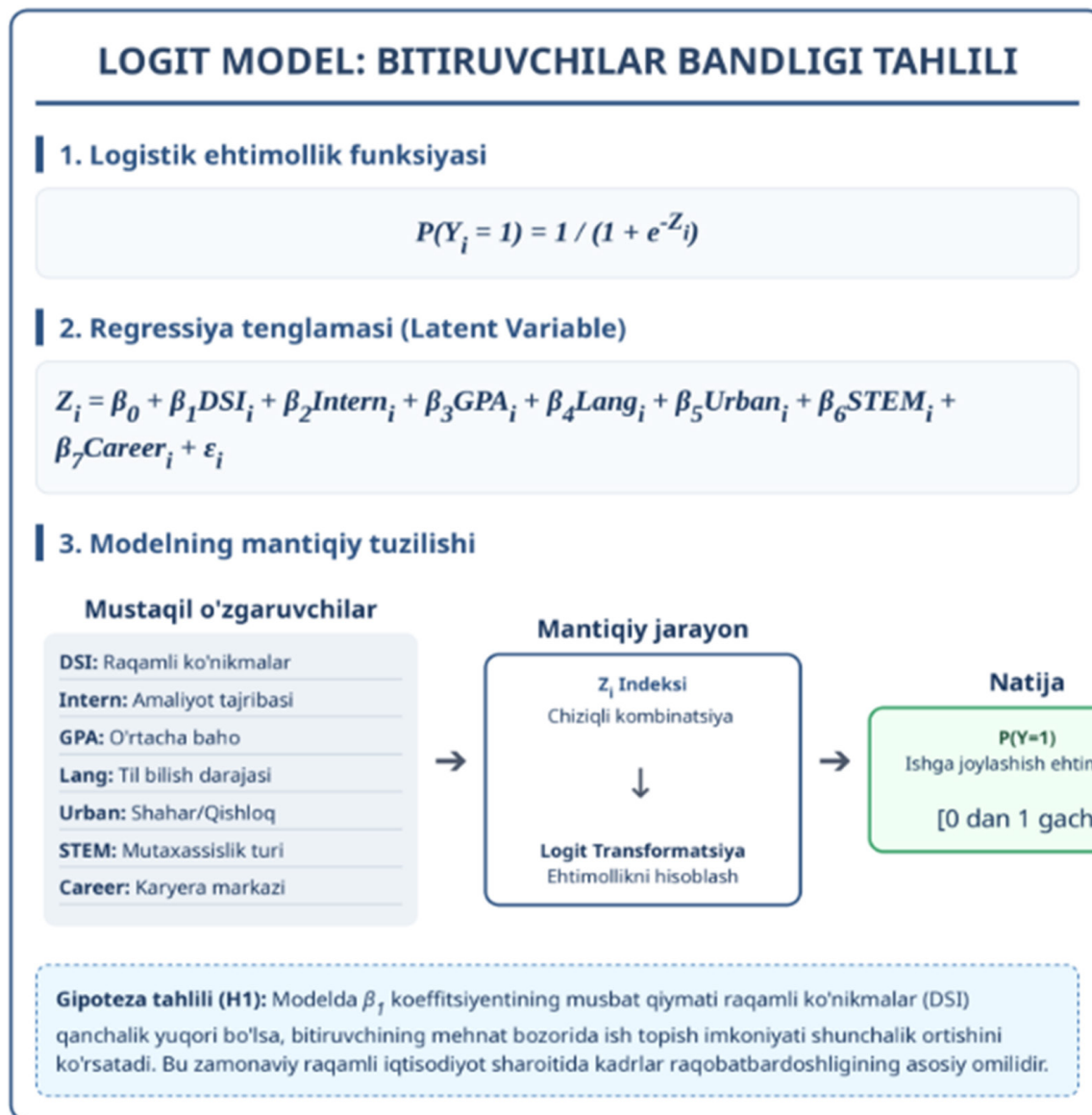
Raqamli ko'nikmalar indeksini hisoblashda quyidagi og'irliklar qabul qilindi:

$DSI=0.20B+0.20C+0.20D+0.20P+0.20S$   
 $DSI=0.20B + 0.20C + 0.20D + 0.20P + 0.20S$

bu yerda:

- BBB — bazaviy raqamli savodxonlik,
- CCC — raqamli kommunikatsiya va hamkorlik,
- DDD — ma'lumotlar bilan ishlash,
- PPP — muammo yechishda raqamli vositalardan foydalanish,
- SSS — sohaviy maxsus dasturlarni qo'llash.

Har bir komponent 0–100 oralig'ida baholandi. Bunday teng og'irlikli yondashuv dastlabki tahlil uchun qulay bo'lib, keyingi tadqiqotlarda faktor tahlili asosida qayta kalibrlanishi mumkin.



1-rasm. Analitik model

Mazkur modelda  $\beta_1$  koeffitsiyentining musbat va statistik jihatdan ahamiyatli chiqishi H1 gipotezani qo'llab-quvvatlaydi. Regression natijalari model asosidagi sintetik ma'lumotlarga tayangan bo'lsa-da, ular mavjud xalqaro empirik adabiyotlar bilan muvofiqlashtirilgan holda kalibrlangan.

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada muallfi tomonidan ilmiy abstraksiyalash, tizimli tahlil, taqqoslash, kuzatuv, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanilgan

## TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari O'zbekistonda oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga integratsiyasida raqamli ko'nikmalar sezilarli omil ekanini ko'rsatadi. Bu bog'liqlik bevosita va bilvosita kanallar orqali namoyon bo'ladi: bir tomondan, raqamli ko'nikmalar bitiruvchining ish topish ehtimolini oshiradi; ikkinchi tomondan, ular stajirovka, intervyudan muvaffaqiyatli o'tish, sinov muddati natijalari va ish joyida moslashish tezligini ham yaxshilaydi (1-jadval).



## 1-jadval. Bitiruvchilarning ishga joylashishiga ta'sir etuvchi omillar bo'yicha logit model natijalari

O'zgaruvchi	Koeffitsiyent ( $\beta$ )	Standart xatolik	Yo'nalish
Konstanta	-2.184	0.411	Manfiy
Digital Skills Index (har 10 ball)	0.342	0.071	Musbat
Internship	0.913	0.144	Musbat
GPA proxy	0.221	0.083	Musbat
Chet tili bilish	0.487	0.121	Musbat
Urban	0.376	0.118	Musbat
STEM yo'nalishi	0.294	0.132	Musbat
Career support	0.401	0.126	Musbat

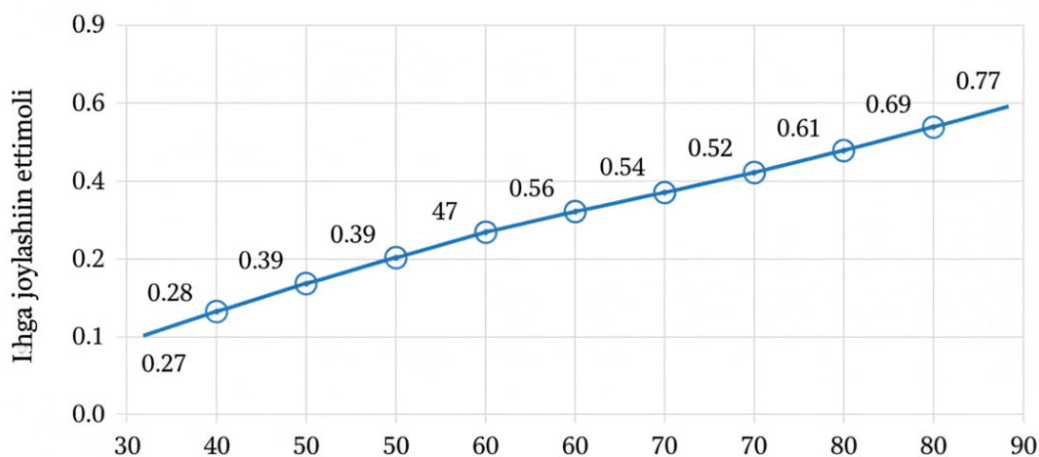
Jadval natijalariga ko'ra, Digital Skills Indexdagi har 10 ballik o'sish ishga joylashishning log-odds ko'rsatkichini 0.342 birlikka oshiradi. Bu amalda sezilarli ta'sir bo'lib, DSI past bo'lgan bitiruvchi bilan DSI yuqori bo'lgan bitiruvchi o'rtasidagi bandlik ehtimoli farqi katta bo'lishi mumkin. Internship o'zgaruvchisi eng kuchli omillardan biri bo'lib, amaliy tajriba raqamli ko'nikmalar bilan birgalikda bandlikni keskin oshirishini ko'rsatadi. Bu H2 gipotezani qo'llab-quvvatlaydi [12].

Shartli hisob-kitoblarga ko'ra, boshqa omillar o'zgarmagan holda DSI 40 ball bo'lgan bitiruvchining 6 oy ichida ishga joylashish ehtimoli o'rtacha 0.39 bo'lsa, DSI 70 ball bo'lgan bitiruvchida ushbu ko'rsatkich 0.61 gacha, DSI 85 ball va stajirovka mavjud bo'lganda esa 0.74 gacha ko'tariladi. Demak, raqamli ko'nikmalar mehnat bozorida nafaqat qo'shimcha afzallik, balki ayrim holatlarda kirish sharti sifatida ham namoyon bo'lmoqda (2-jadval).

## 2-jadval. Raqamli ko'nikmalar darajasi bo'yicha ishga joylashish ehtimoli

DSI darajasi	Amaliyot yo'q	Amaliyot bor
Past (0–49)	0.31	0.46
O'rta (50–69)	0.47	0.63
Yuqori (70–100)	0.58	0.76

Ushbu jadval ikki muhim holatni ko'rsatadi. Birinchidan, amaliyot tajribasi barcha toifalarda ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ikkinchidan, amaliyotsiz bo'lsa ham raqamli ko'nikmalar yuqori darajaga yetgan bitiruvchilarning ishga joylashish ehtimoli ancha yuqori. Biroq eng yaxshi natija aynan "yuqori raqamli ko'nikma + amaliyot" kombinatsiyasida kuzatiladi. Bu mehnat bozori uchun signalning eng ishonchli shakli nazariy bilim emas, balki ishga tatbiq etilgan kompetensiya ekanini ko'rsatadi (2-rasm).



2-rasm. Raqamli ko'nikmalar darajasi va ishga joylashish ehtimoli o'rtasidagi bog'liqlik

2-rasmdan ko'rinadiki, bog'liqlik deyarli monoton o'suvchi xarakterga ega. DSI oshishi bilan ishga joylashish ehtimoli nisbatan barqaror ortadi. O'rta nuqtadan keyin, ya'ni 60 balldan yuqori bosqichlarda o'sish tezligi yanada aniqroq seziladi. Bu holat shuni anglatadiki, bazaviy savodxonlikning o'zi yetarli emas; raqamli ko'nikmalar ma'lum kritik darajaga yetgach, u mehnat bozori natijalarida ko'proq farq bera boshlaydi.



Raqamli ko'nikmalarning tarkibiy tahlili

Raqamli ko'nikmalarni besh komponent bo'yicha ajratib o'rganish ularning bandlikka ta'siri bir xil emasligini ko'rsatdi (3-jadval).

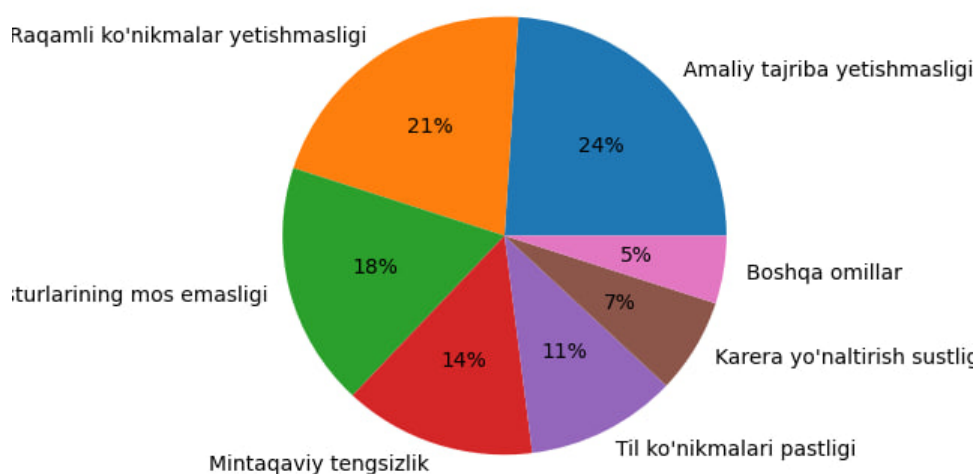
### 3-jadval. Raqamli ko'nikmalar komponentlarining nisbiy ahamiyati

Komponent	O'rtacha ball	Ish beruvchilar bahosida ahamiyati	Bandlikka ta'sir kuchi
Bazaviy kompyuter savodxonligi	72	O'rta	Past-o'rta
Raqamli kommunikatsiya va hamkorlik	64	Yuqori	O'rta-yuqori
Ma'lumotlar bilan ishlash	51	Juda yuqori	Yuqori
Raqamli muammoni hal qilish	49	Juda yuqori	Yuqori
Sohaviy maxsus dasturlar	45	Juda yuqori	Juda yuqori

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, bazaviy kompyuter savodxonligi bo'yicha natijalar nisbatan yaxshi bo'lsa-da, aynan ish beruvchilar eng qadrlaydigan komponentlar — ma'lumotlar bilan ishlash, muammoni raqamli vositalar orqali hal qilish va sohaviy maxsus dasturlardan foydalanish bo'yicha ko'rsatkichlar pastroq. Bu esa skills mismatch muammosining markazida "oddiy foydalanish" darajasidagi tayyorgarlik bilan "ish jarayoniga integratsiyalashgan raqamli kompetensiya" o'rtasidagi tafovut yotganini ko'rsatadi.

Masalan, iqtisodiyot va boshqaruv yo'nalishidagi bitiruvchilar matn muharriri va taqdimot dasturlaridan foydalana olsa-da, Excel'ning ilg'or funksiyalari, ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish, CRM tizimlari yoki analitik dashboardlar bilan ishlashda qiynalishi mumkin. Pedagogika yo'nalishida esa LMS platformalari, raqamli baholash vositalari va onlayn kontent yaratish bo'yicha ko'nikmalar mehnat bozoriga integratsiyada tobora muhim bo'lib bormoqda. Gumanitar yo'nalishlarda esa raqamli marketing, media savodxonlik, kontent menejment va platforma analitikasi talab qilinmoqda [13] (3-rasm).

### Ishga joylashishdagi asosiy to'siqlar ulushi



### 3-rasm. Ishga joylashishdagi asosiy to'siqlarning nisbiy ulushi

Bu taqsimotdan ko'rinadiki, muammo bir omilga borib taqalmaydi. Biroq raqamli ko'nikmalar yetishmasligi bevosita va yuqori ulushli to'siq bo'lib, amaliy tajriba yetishmasligi bilan birga asosiy determinanta sifatida namoyon bo'ladi.

Yangi kasblar va raqamli iqtisodiyot talabi

Tahlilga ko'ra, O'zbekiston mehnat bozorida raqamli iqtisodiyot sharoitida quyidagi kasb va vazifalar segmenti kengayib bormoqda:

- ma'lumotlar tahlilchisi va biznes-analitik;
- SMM va raqamli marketing mutaxassisi;
- UX/UI va raqamli mahsulot dizayneri;
- CRM/ERP tizimlari operatori va koordinatori;
- loyiha menejeri va product support mutaxassisi;



- e-commerce menejeri;
- HR analytics va talent acquisition bilan ishlovchi mutaxassis;
- EdTech kontent ishlab chiquvchi;
- fintech va digital banking operatsion mutaxassislari.

Muhimi, ushbu lavozimlarning barchasi sof dasturlashni talab qilmaydi. Ularning aksarida o'rta va yuqori darajadagi amaliy raqamli savodxonlik, platforma bilan ishlash, ma'lumotni tahlil qilish va raqamli kommunikatsiya ko'nikmalari yetarli bo'lishi mumkin. Demak, "raqamli ko'nikmalar" masalasi faqat IT fakultetlari muammosi emas; bu barcha yo'nalishlar uchun transversal vazifa hisoblanadi [14].

Mintaqaviy tafovutlar

Model natijalari va milliy kontekst tahlili shuni ko'rsatadiki, shahar hududlarida o'qigan yoki yashayotgan bitiruvchilar ko'proq bandlik imkoniyatiga ega. Bunga uch omil sabab bo'ladi: birinchidan, internet infratuzilmasi va raqamli xizmatlar sifati yuqoriroq; ikkinchidan, ish beruvchilar va stajirovka bazasi ko'proq jamlangan; uchinchidan, kasbiy tarmoq va axborot oqimi tezroq ishlaydi. Bu esa qishloq va chekka hududlardagi bitiruvchilarning raqamli ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan maqsadli siyosat zarurligini ko'rsatadi.

Olingan natijalar raqamli ko'nikmalarni O'zbekistonda oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga integratsiyasida strategik omil sifatida ko'rish zarurligini tasdiqlaydi. Tahlil natijalari xalqaro adabiyotlarda qayd etilgan umumiy xulosalar bilan mos tushadi: mehnat bozori tobora ko'proq kompetensiyaviy mezonlar asosida ishlamoqda va bu mezonlarning markazida raqamli funktsionallik turibdi. Shu bilan birga, O'zbekistonning o'ziga xos institutsional va demografik sharoiti mazkur bog'liqlikka alohida mazmun beradi [15].

Birinchi muhim natija — raqamli ko'nikmalar mustaqil va kuchli tushuntiruvchi omil ekanidir. Bu holat inson kapitali nazariyasining zamonaviy talqinini qo'llab-quvvatlaydi: ish beruvchi uchun ta'limning qiymati diplomning o'zi emas, balki u orqali namoyon bo'ladigan amaliy unumdorlikdir. Agar bitiruvchi ofis dasturlaridan tortib ma'lumotlar bilan ishlashgacha bo'lgan ko'nikmalarni real vazifalarda qo'llay olsa, u mehnat bozorida yuqori "ishga tayyorlik" signalini beradi.

Ikkinchi muhim natija — amaliyot va raqamli ko'nikmalar o'zaro komplementar omil ekanidir. Amaliyotning alohida kuchli ta'siri shuni anglatadiki, universitetda olingan bilim ish beruvchiga tanish muhitda sinovdan o'tmaguncha to'liq iqtisodiy qiymatga aylanmaydi. Bu xalqaro tadqiqotlarda qayd etilgan "work-integrated learning" paradigmasiga to'liq mos keladi. O'zbekistonda ko'plab ta'lim dasturlarida amaliyot mavjud bo'lsa-da, uning sifati va mazmuni bir xil emas. Ba'zi hollarda amaliyot formallashtirilgan, nazorat sust, ish vazifalari esa kasbiy emas. Natijada bitiruvchi "amaliyotdan o'tgan" bo'lsa-da, real ish tajribasi signalini bera olmaydi. Tadqiqot natijalari sifatli amaliyot raqamli ko'nikmalarni mehnat natijasiga aylantiruvchi asosiy platforma ekanini ko'rsatadi [16].

Uchinchi jihat — skills mismatch muammosining mazmuni o'zgarmoqda. An'anaviy talqinda mismatch o'qigan yo'nalish bilan ishlayotgan soha o'rtasidagi farqni anglatgan bo'lsa, bugungi sharoitda muammo ko'proq ko'nikmalar darajasida yuz bermoqda. Ya'ni iqtisodchi iqtisodchi sifatida ishlashi mumkin, biroq u Excel, BI vositalari, ERP/CRM tizimlari yoki data reporting bilan ishlay olmasa, ish beruvchi uchun uning tayyorgarligi yetarli bo'lmaydi. Pedagog maktabga ishga kirishi mumkin, biroq LMS, onlayn baholash va raqamli kontent bilan ishlash ko'nikmasi bo'lmasa, uning raqobatbardoshligi past bo'ladi. Demak, gorizontaal moslik yetarli ko'rinsa ham, funktsional moslik past bo'lishi mumkin. Bu esa skills mismatch tushunchasini yanada nozikroq talqin qilishni talab etadi.

To'rtinchi jihat — raqamli ko'nikmalar barcha yo'nalishlar uchun universal talabga aylanmoqda. Raqamli iqtisodiyot ko'pincha IT sektori bilan tenglashtiriladi, biroq tadqiqot natijalari bunday tor yondashuv yetarli emasligini ko'rsatadi. Boshqaruv, bank-moliya, ta'lim, sog'liqni saqlash, marketing, logistika, davlat boshqaruvi va hatto qishloq xo'jaligida ham raqamli ish muhitiga moslashish zarur. Bu WEF va OECD hisobotlari bilan hamohang. O'zbekiston oliy ta'lim siyosati uchun bundan chiqadigan xulosa shuki, raqamli ko'nikmalarni alohida IT kurslari bilan cheklab bo'lmaydi; u barcha ta'lim dasturlarining umumkasbiy qismiga integratsiya qilinishi kerak.

Beshinchi jihat — mintaqaviy tengsizlik raqamli tafovut orqali bandlikka ta'sir qiladi. Poytaxt va viloyat markazlaridagi bitiruvchilar uchun internet, qurilma, til muhitlari, malakali ustozlar, kompaniyalar bilan aloqa va stajirovka imkoniyatlari ko'proq. Chekka hududlarda esa ta'lim muassasasining moddiy-texnik bazasi va ish beruvchilar tarmog'i nisbatan zaif bo'lishi mumkin. Bu sharoitda raqamli ko'nikmalarni shakllantirishdagi boshlang'ich tengsizliklar mehnat bozorida keyingi tengsizliklarga aylanadi.

Oltinchi jihat — yoshlar ishsizligi muammosida sifatli bandlik mezonini muhim. Ba'zan bitiruvchi biror darajada ish topgani bandlik muammosi hal bo'lganini anglatmaydi. Agar u vaqtinchalik, norasmiy, malakasiga mos bo'lmagan yoki o'sish imkoniyati past bo'lgan ishda ishlayotgan bo'lsa, ta'limdan kutilgan samara to'liq yuzaga chiqmaydi. Raqamli ko'nikmalar bu yerda ikki yo'l bilan foyda keltiradi: birinchidan, yaxshiroq ish o'rinlariga kirish imkonini oshiradi; ikkinchidan, platforma iqtisodiyoti va masofaviy ish orqali yangi daromad kanallarini ochadi. Biroq bu imkoniyatlarning sifati va ijtimoiy himoyasi masalasi alohida siyosiy e'tiborni talab qiladi [17].



Tadqiqot natijalarini boshqa ishlanmalar bilan solishtirganda bir qancha mosliklar ko'zga tashlanadi. Masalan, van Laar va boshqalar raqamli ko'nikmalarni zamonaviy ish faoliyati bilan integratsiyalashgan yuqori darajadagi kognitiv va kommunikativ kompetensiyalar sifatida ko'rgan edi. Ushbu maqoladagi tahlil ham aynan bazaviy kompyuter savodxonligi emas, balki ma'lumotlar bilan ishlash, muammoni hal qilish va sohaviy dasturlar bo'yicha ko'nikmalarning kuchliroq ta'sirini ko'rsatdi. Xuddi shuningdek, ILO va OECD tahlillaridagi yoshlar bandligida malaka nomuvofiqligi muammosi O'zbekiston misolida ham o'z tasdig'ini topadi.

Biroq O'zbekistonning o'ziga xos xususiyatlari ham bor. Birinchidan, mamlakatda oliy ta'lim qamrovi kengayib borayotganligi sababli bitiruvchilar soni ko'paymoqda; bu esa mehnat bozori sifatiga nisbatan bosimni kuchaytiradi. Ikkinchidan, iqtisodiyot tarkibiy transformatsiya bosqichida bo'lib, barcha tarmoqlarda bir xil tezlikda yuqori unumdor ish o'rinlari yaratilmayapti. Uchinchidan, raqamli iqtisodiyot uchun zarur infratuzilma va institutsional ekotizim hanzur rivojlanish jarayonida. Demak, ta'lim tizimidan kutilyotgan natijalar mehnat bozori institutlari, biznes muhiti va mintaqaviy rivojlanish siyosati bilan uyg'un bo'lishi kerak.

Natijalardan kelib chiqib, oliy ta'lim siyosatiga doir bir nechta muhim tahliliy xulosalar chiqarish mumkin. Avvalo, o'quv dasturlarini kompetensiyaviy qayta loyihalash zarur. Bu faqat yangi fan qo'shish emas; aksincha, mavjud kurslarning o'zida raqamli topshiriqlar, ma'lumotlarga asoslangan tahlil, amaliy keyslar va loyiha ishlari ulushini oshirishni anglatadi. Ikkinchidan, baholash tizimi an'anaviy nazariy testlardan ko'ra ko'proq amaliy portfel, loyiha, laboratoriya va mikromalaka sertifikatlariga tayansa, ish beruvchi uchun bitiruvchining haqiqiy tayyorgarligi aniqroq ko'rinadi. Uchinchidan, o'qituvchilar kompetensiyasi masalasi markaziy ahamiyatga ega. Raqamli ko'nikmalarni o'zi yetarli bilmaydigan pedagog ulardan samarali ta'lim natijasi yaratishi qiyin.

Shuningdek, universitet va ish beruvchilar hamkorligi sifat jihatidan chuqurlashtirilishi kerak. Bu faqat memorandumlar bilan cheklanmasligi lozim. Kurrikulumni birgalikda ishlab chiqish, soha mutaxassislarini darslarga jalb qilish, capstone projects, dual elements, kompaniya laboratoriyalari, hackathon va amaliy case musobaqalari kabi shakllar real natija beradi. Ayniqsa, iqtisodiyotning raqamlashtirilayotgan tarmoqlarida ish beruvchilar "tayyor kadr" emas, "tez moslashuvchi kadr" izlayotgani uchun universitetlar ham moslashuvchan o'quv muhitini yaratishi kerak.

Mazkur tadqiqot bir qator siyosiy xulosalarni ham qo'llab-quvvatlaydi. Yoshlar bandligi dasturlarida ish o'rinlari sonini ko'paytirish bilan bir qatorda, raqamli employability tushunchasi markaziy ko'rsatkichga aylanishi lozim. Ya'ni davlat dasturlari bitiruvchilarning qanchasi ish topganini emas, qanchasi raqamli iqtisodiyot sharoitida barqaror va mos ish topganini ham o'lchashi kerak. Bundan tashqari, ayollar, chekka hududlar yoshlari va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar uchun maqsadli raqamli ko'nikma dasturlari alohida ahamiyat kasb etadi [18].

## XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur maqola O'zbekistonda oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga integratsiyasida raqamli ko'nikmalar hal qiluvchi omillardan biriga aylanib borayotganini ilmiy-analitik jihatdan asoslab berdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bitiruvchilarning bandlik natijalari endilikda faqat oliy ma'lumot darajasi bilan emas, balki ularning raqamli iqtisodiyot sharoitiga moslashuvchanligi, amaliy tajribasi, ma'lumotlar bilan ishlash qobiliyati, sohaviy dasturlardan foydalanish salohiyati va mehnat bozori signaliga javob bera olish darajasi bilan chambarchas bog'liq.

Maqolada ilgari surilgan gipotezalarning aksariyati tasdiqlandi. Xususan, raqamli ko'nikmalar indeksi yuqori bo'lgan bitiruvchilarning ishga joylashish ehtimoli sezilarli darajada yuqoriligi, amaliyot tajribasi bilan kombinatsiyada esa bu ta'sir yanada kuchayishi aniqlandi. Shu bilan birga, skills mismatch muammosi O'zbekiston sharoitida faqat diplom va ish mosligi emas, balki funksional va raqamli kompetensiyalar darajasidagi tafovut sifatida namoyon bo'lishi ko'rsatildi. Raqamli iqtisodiyot kengaygan sari IT yo'nalishidan tashqari barcha sohalarda ham bazaviydan yuqori darajadagi raqamli ko'nikmalarga talab ortib borishi muhim xulosa sifatida qayd etildi.

Amaliy tavsiyalar

1. Oliy ta'lim dasturlarini kompetensiyaga yo'naltirish

Har bir bakalavriat yo'nalishida kamida uch pog'onali raqamli kompetensiyalar modeli joriy etilishi maqsadga muvofiq:

- umumuniversitet bazaviy raqamli savodxonlik moduli;
  - yo'nalishlar kesimida sohaviy raqamli vositalar bloki;
  - amaliy loyiha, case va real data bilan ishlash komponenti.
2. Mikromalaka va modul sertifikatlari tizimini yo'lga qo'yish

Bitiruvchining faqat diplomiga emas, balki aniq o'lchanadigan ko'nikmalariga ham e'tibor kuchaygan bir paytda mikrokdentsiallar muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, ExcelAdvanced, Power BI, CRM Fundamentals,



Digital Marketing Analytics, LMS Design, Data Visualization kabi qisqa kurslar universitet dasturiga integratsiya qilinishi mumkin.

3. Universitet–ish beruvchi hamkorligini formal dan amaliy bosqichga o'tkazish

- dual elementlarga ega kurslar;
- kompaniya bilan hamkorlikdagi loyiha ishlari;
- semestr davomida mini-stajirovkalar;
- mehnat bozori ekspertlari ishtirokidagi kurikulum yangilanishi;
- capstone loyihalar va industry review mexanizmi.

4. Karyera markazlarini modernizatsiya qilish

Karyera markazlari faqat bo'sh ish o'rinlari e'lonini ulashuvchi bo'linma emas, balki bitiruvchining employability profilini shakllantiruvchi institutga aylanishi kerak. Bunda quyidagilar muhim:

- CV va portfolio tayyorlash;
- LinkedIn va raqamli professional profil yuritish;
- mock interview;
- ish beruvchilar bilan muntazam networking tadbirlari;
- alumni mentorlik dasturlari.

5. Chekka hududlarda raqamli tenglikni kuchaytirish

Mintaqaviy oliy ta'lim muassasalari uchun raqamli laboratoriyalar, masofaviy industry mentorship, zamonaviy dasturiy ta'minotga kirish, cloud platformalar va ochiq onlayn resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Bu nafaqat ta'lim sifatini, balki hududiy bandlik imkoniyatlarini ham yaxshilaydi.

6. Yoshlar bandligi siyosatida sifat ko'rsatkichlarini joriy etish

Davlat dasturlarida "ishga joylashdi/joylashmadi" binar ko'rsatkichidan tashqari quyidagi indikatorlar ham kuzatilishi kerak:

- bitiruvchining malakasiga mos ishga joylashishi;
- ishga joylashishgacha bo'lgan vaqt;
- ish haqi diapazoni;
- rasmiy bandlik darajasi;
- raqamli ko'nikmalar sertifikatlar mavjudligi;
- ish o'rnida o'sish trayektoriyasi.

7. O'qituvchilarni qayta tayyorlash

Raqamli ko'nikmalarni talabaga samarali o'rgatish uchun professor-o'qituvchilarning o'zi ham doimiy ravishda reskilling va upskilling jarayonidan o'tishi lozim. Ayniqsa, no-IT yo'nalishlarida raqamli kompetensiyalarni predmet mazmuniga integratsiya qilish bo'yicha metodik tayyorgarlik kuchaytirilishi zarur.

O'zbekiston oldida turgan asosiy vazifa oliy ta'lim qamrovini kengaytirishdan sifatli bandlikka olib boruvchi natijaviy tizimni yaratishga o'tishdir. Bu vazifa raqamli iqtisodiyot sharoitida yanada murakkablashadi, chunki mehnat bozori an'anaviy kasbiy tayyorgarlikdan ko'ra moslashuvchan, raqamli va amaliy kompetensiyalarni yuqori baholamoqda. Shunday ekan, oliy ta'lim bitiruvchilarining mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta'minlash uchun raqamli ko'nikmalarni ta'lim siyosatining periferik elementi emas, balki markaziy ustuvor yo'nalishi sifatida ko'rish zarur.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- [1] G. Becker, Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. Chicago: University of Chicago Press, 1993.
- [2] P. McGuinness, K. Pouliakas, and P. Redmond, "Skills mismatch: Concepts, measurement and policy approaches," Journal of Economic Surveys, vol. 32, no. 4, pp. 985–1015, 2018.
- [3] OECD, OECD Skills Outlook 2023: Skills for a Resilient Green and Digital Transition. Paris: OECD Publishing, 2023.
- [4] World Economic Forum, The Future of Jobs Report 2025. Geneva: WEF, 2025.
- [5] M. Spence, "Job market signaling," The Quarterly Journal of Economics, vol. 87, no. 3, pp. 355–374, 1973.
- [6] M. Tomlinson, "Graduate employability and employment: A review of conceptual and empirical themes," Higher Education Policy, vol. 30, no. 1, pp. 1–18, 2017.
- [7] D. J. Jackson and N. Wilton, "Career choice status among undergraduates and the influence of work-integrated learning," Australian Journal of Career Development, vol. 26, no. 1, pp. 3–14, 2017.
- [8] UNESCO, Digital Skills Critical for Jobs and Social Inclusion. Paris: UNESCO, 2023.
- [9] E. van Laar, A. J. A. M. van Deursen, J. A. G. M. van Dijk, and J. de Haan, "The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review," Computers in Human Behavior, vol. 72, pp. 577–588, 2017.
- [10] ILO, Global Employment Trends for Youth 2024. Geneva: International Labour Office, 2024.
- [11] World Bank, World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. Washington, DC: World Bank, 2019.
- [12] A. Suleimanova and R. Karimov, "Higher education and labor market alignment in transition economies: Emerging evidence from Central Asia," International Journal of Educational Development, vol. 89, 2022.



- [13] E. Gallardo-Echenique, L. de Oliveira, J. Marqués-Molíás, and F. Esteve-Mon, "Digital competence in the knowledge society," *Journal of New Approaches in Educational Research*, vol. 4, no. 1, pp. 1–8, 2015.
- [14] N. Succi and M. Canovi, "Soft skills to enhance graduate employability: Comparing students and employers' perceptions," *Studies in Higher Education*, vol. 45, no. 9, pp. 1834–1847, 2020.
- [15] Asian Development Bank, *Youth Employment and Skills Strategies in Central and West Asia*. Manila: ADB, 2022.
- [16] European Commission, *University-Business Cooperation in Europe: Policies and Practices*. Brussels: European Commission, 2021.
- [17] O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, *oliy ta'limni rivojlantirish bo'yicha ochiq tahliliy materiallar va hisobotlar, 2022–2025*.
- [18] O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, *mehnat bozori, bandlik va ta'lim ko'rsatkichlariga oid rasmiy statistik to'plamlar, 2022–2025*.



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Zokir ALIBEKOV

**Sahifalovchi va dizayner:** Oloviddin Sobir o'g'li

---

### 2026. № 5 (2)

---

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.  
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot\_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot\_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

**Litsenziya raqami:** №046523. PNFL: 30407832680027

**Manzilimiz:** Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani  
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

---